

VERNO KİTAP
Y A Y I N E V İ

MARKS VE KAPİTAL

Hasan Kıziler

VERNO KİTAP
YAYINEVİ

Verno Kitap®

www.vernokitap.com

kitap@matbumedya.com

0549 654 72 54

Yayıncı Sertifika No 28740

Genel Müdür: Emrah Çelik

Genel Yayın Yönetmeni: Oğuz Şahin

Yayın Yönetmeni: Sinan Kocaman

Editör: Esengül Ersoy

Son Okuma: Saniye Dingin

Sayfa Tasarım: Efe Bozkurt

Kapak Tasarım: Efe Bozkurt

Kitappad
com

Kitaplobi
com

Kitapşeyleri
com

1. Basım, İstanbul, Ocak 2025

ISBN: 978-625-9815-04-6

Tilki Kitap Matbaa / İstanbul

Matbaa Sertifika No: 48138

Eserin tüm telif hakları yazara aittir. Yazar, bu baskı için basım-satış-dağıtım-tanıtım haklarını Verno Kitap'a devretmiştir. Yazar, eserin kapak dahil içeriğindeki tüm materyallerin (metin, görsel öge, tablo...) yasal ve fikri sorumluluğunu kabul etmiştir. Verno Kitap'ın kurumsal görüşü olmayabilir.

MARKS VE KAPİTAL

Hasan Kızılar

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	13
BİRİNCİ KİTAP	19
SERMAYENİN ÜRETİM SÜRECİ	19
BİRİNCİ BÖLÜM	19
META VE PARA	19
META	19
1. Metanın İki Ögesi: Kullanım-Değeri ve Değer	19
2. Metada Somutlaşan Emeğin İki Yönü.....	24
3. Değer	29
1. Metanın Kullanım Değeri	29
2. Emeğin Değeri	34
3. Üretim Sürecinde Üretken Emek - Üretken Olmayan Emek.....	37
4. Değerin Biçimi ya da Değişim-Değeri.....	44
A. Değerin Basit ya da Rastlansal Biçimi.....	47
1. Değer İfadesinin İki Kutbu Nispi Biçim ve Eş Değer Biçim.....	47
2. Değerin Nispi Biçimi	50
a. Bu Biçimin Niteliği ve Anlamı.....	50
b. Nispi Değerin Nicel Belirlenmesi.....	51
3. Değerin Eş Değer Biçimi	51
4. Bir Bütün Olarak Değerin Basit Biçimi.....	52

B. Toplam ya da Genişlemiş Değer Biçimi	53
1. Genişlemiş Nispi Değer Biçimi	53
2. Özel Eş Değer Biçimi	56
3. Toplam ya da Genişlemiş Değer Biçiminin Eksiklikleri	56
1. Değer Biçiminin Değişmiş Niteliği	58
2. Değerin Nispi Biçimiyle Eş Değer Biçiminin Birbirine Bağlı Gelişmesi	59
3. Değerin Genel Biçiminden Para Biçimine Geçiş	59
5. Metaların Fetişizmi ve Bunun Sırrı	61
6. Değişim	71
7. Para ya da Meta Dolaşımı	77
1. Değerin Ölçülmesi	77
2. Dolaşım Aracı	82
a. Metaların Başkalaşımı	82
b. Paranın Devinmesi ya da El Değiştirmesi	87
c. Sikke ve Değer Simgeleri	90
3. Para	92
a. Para Yığma (İddihar)	92
b. Ödeme Aracı	95
c. Dünya Parası Evrensel Para	98
İKİNCİ BÖLÜM	101
PARANIN SERMAYEYE DÖNÜŞÜMÜ	101
1. Sermayenin Genel Formülü	101
2. Sermayenin Genel Formülündeki Çelişkiler	104
3. Emek Gücünün Alım ve Satımı	108

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	113
MUTLAK ARTI DEĞERİN ÜRETİMİ.....	113
1. Emek Süreci ve Artı-Değer Üretim Süreci.....	113
a. Emek Süreci ya da Kullanım-Değerlerinin Üretimi	113
b. Artı Değer Üretimi.....	116
2. Değişmeyen Sermaye ve Değişen Sermaye	119
3. Artı Değer Oranı	123
1. Emek Gücünün Sömürülme Derecesi.....	123
2. Artı ürün.....	126
4. İş Günü	127
1. İş Gününün Sınırları.....	127
2. Artı Emek Hırsı İmalatçı ve Boyar.....	128
3. İşçi çocukların Emek Sömürüsü.....	131
4. Gündüz ve Gece Çalışması - Vardiya sistemi.....	133
5. İş Günü Mücadelesi - 14. Yüzyılın Ortasından	
17. Yüzyılın Sonuna Kadar.....	134
6. Normal İş Günü Mücadelesi (1833 Fabrika Yasası).....	136
7. Normal İş Günü Mücadelesinin Başka ülkelere Etkisi.....	137
5. Artı Değerin Oranı ve Kitleleri.....	139
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM.....	143
NİSPİ ARTI DEĞER ÜRETİMİ.....	143
1. Nispi Artı-Değer Kavramı.....	143
2. El Birliği	147
3. İş Bölümü ve Manüfaktür	154
1. Manüfaktürün İki Yanlı Kökeni.....	154

2. Parça-İşçi ve Onun Aletleri.....	156
3. Manüfaktürün İki Temel Biçimi: Heterojen Manüfaktür - Seri Manüfaktür	158
4. Manüfaktürde İş Bölümü ve Toplumda İş Bölümü	161
5. Manüfaktürün Kapitalist Niteliği.....	168

KAPİTALİST ÜRETİM..... 175

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM (DEVAM)..... 175

NİSPİ ARTI DEĞER ÜRETİMİ..... 175

1. Kapitalizm	175
2. Makine ve Büyük Sanayi	193
1. Makinenin Gelişmesi	193
2. Makineyle Ürüne Aktarılan Değer	199
3. Makinenin İşçi Üzerindeki Dolaysız Etkileri	204
a. Sermayenin Ek Emek-Gücüne El Koyması, Kadınlarla Çocukların Çalıştırılmaları.....	204
b. İş Gününün Uzatılması	207
c. Emegın Yoğunlaştırılması	213
3. Fabrika	219
4. İşçiyle Makine Arasındaki Çelişme.....	224
5. Makinelerin İşsiz Bıraktığı İşçilerle İlgili Telafi Teorisi	232
6. İşçilerin Fabrika Sistemi Tarafından İtilmeleri ve Çekilmeleri	237
(Pamuklu Sanayiinde Bunalımlar).....	237
7. Büyük Sanayinin Manüfaktürde, El Zanaatlarında ve Ev Sanayisinde Yol Açtığı Devrim.....	244

a. El Zanaatlarıyla İş Bölümüne Dayanan El Birliğinin Ortadan Kaldırılması	244
b. Fabrika Sisteminin Manüfaktür ve Ev Sanayisinin Üzerindeki Etkisi	245
c. Modern Manüfaktür	246
d. Modern Ev Sanayisi	247
e. Modern Manüfaktürden ve Ev Sanayisinden Büyük Modern Makine Sanayisine Geçiş,Fabrika Yasalarının Bu Sanayilere Uygulanmasıyla Bu Devrimin Hızlandırılması	248
8. Fabrika Yasaları Bu yasaların Sağlık ve Eğitimle İlgili Maddeleri Bunların İngiltere’de Yaygınlaşması.....	252
9. Büyük Sanayi ve Tarım.....	260
BEŞİNCİ BÖLÜM	263
MUTLAK VE NİSPİARTI DEĞER ÜRETİMİ	263
1. Mutlak ve Nispi Artı Değer.....	263
2. Emek Gücü Fiyatında ve Artı Değerde Büyüklük Değişmeleri.....	271
1. İş günü Uzunluğuyla Emek Yoğunluğu Değişmiyor, Emegin Üretkenliği Değişiyor	273
2. İş günü Değişmiyor, Emegin Üretkenliği Değişiyor, Emegin Yoğunluğu Değişiyor.....	276
3. Emegin Üretkenliği ve Yoğunluğu Değişmiyor, İş Günü Uzunluğu Değişiyor	277
4. Emegin Süresinde Üretkenliğinde ve Yoğunluğunda Aynı Anda Değişmeler	278

a. Emegın Üretkenlięindeki Azalmayla Aynı Anda İşGününün Uzaması	279
b. Emegın Yoğunluğunda ve Üretkenliğinde Artmayla Aynı Anda İş Günününün Kısalması	280
3. ArtıDeğer Oranı İçin Çeşitli Formüller.....	282
ALTINCI BÖLÜM.....	287
ÜCRET.....	287
1. Emek Gücü Deęerinin ya da Fiyatının Ücrete Dönüşmesi	287
2. Zamana Göre Ücret	293
3. Parça-Başı Ücret	297
4. Ücretlerdeki Ulusal Farklılıklar	302
YEDİNCİ BÖLÜM	305
SERMAYE BİRİKİMİ	305
GİRİŞ.....	305
2. Artı-Değerin Sermayeye Dönüşmesi.....	318
1. Boyutları Gittikçe Büyüyen Kapitalist Üretim Meta Üretimine Özgü Mülkiyet Yasalarının Kapitalist El Koyma Yasalarına Geçişİ	318
2. Boyutları Gittikçe Büyüyen Yeniden-Üretimin Ekonomi Politik Tarafından Yanlış Anlaşılması	327
3. Artı-Değerin Sermaye ve Gelire Ayrılması Perhiz Teorisi	329
4. Birikimin Miktarını, Artı-Değerin Sermaye ve Gelire Orantılı Bölüşümünden Bağımsız Olarak Belirleyen Koşullar	

Emek-Gücünün Sömürü Derecesi Emeğin Üretkenliği Kullanılan Sermayeyle Tüketilen Sermaye Arasındaki Farkın Büyümesi Yatırılan Sermayenin Büyüklüğü.....	340
5. Sözde Emek Fonu	346
3. Kapitalist Birikimin Genel Yasası	348
1. Sermayenin Bileşimi Aynı Kalırken Birikimle Birlikte Emek-Gücüne Duyulan Talebin Artması	348
2. Birikim İlerler ve Bununla Birlikte Yoğunluk Artarken Sermayenin Değişen Kısmının Nispi Azalması	357
3. Gittikçe Artan Ölçüde Nispi Artı-Nüfus Üretimi ya da Yedek Sanayi Ordusu.....	367
4. Nispi Artı-nüfusun Farklı Biçimleri Genel Kapitalist Birikim Yasası	377
5. Genel Kapitalist Birikim Yasasının Örneklendirilmesi	386
a. 1846-1866 Arasında İngiltere.....	386
b. İngiliz Sanayi İşçi Sınıfının Düşük Ücret Alan Tabakası.....	388
c. Göçebe Nüfus.....	389
d. Bunalımların, İşçi Sınıfının En İyi Ücret Alan Kesimi Üzerindeki Etkisi.....	390
e. İngiliz Tarım Politikası	393
f. İrlanda.....	396

SEKİZİNCİ BÖLÜM	399
İLKEL BİRİKİM	399
1. İlk Birikimin Sırrı	399
2. Tarımsal Nüfusun Topraksızlaştırılması	403
3. 15.Yüzyılın Sonunda Başlayarak Mülksüzleştirilenlere Karşı Kanlı Yasalar Ücretlerin, Parlamento Yasalarıyla Düşürülmeye Zorlanması	413
4. Kapitalist Çiftçinin Doğuşu	420
5. Tarımsal Devrimin Sanayi Üzerindeki Tepkisi, Sanayi Sermayesi İçin İç Pazarın Yaratılması	422
6. Sanayici Kapitalistin Doğuşu	425
7. Kapitalist Birikimin Tarihsel Eğilimi	434
8. Modern Sömürgeleştirme Teorisi	440

ÖN SÖZ

Kapital, Marks'ın ekonomiyle ilgili düşüncelerini kapsayan önemli eseridir. Marks, Kapital'de kapitalist toplumsal sistemi eleştirir. Marks, ekonomi alanındaki çalışmalarını ezen-ezilen, sömüren-sömürülen, üretim araçlarına sahip olanlar-olmayanlar, işveren-işçi ve benzeri gibi temel niteliği olan sınıfsal zeminde geliştirdi. Çünkü ona göre, tarihteki yapılmış bütün savaşların zamanı ve adı ne olursa olsun hepsi özünde ekonomiktir. Bu bağlamda Marks, ekonomiyi sınıfsal karakteri bakımından incelemiştir.

Marks, emeği, emek-sermaye çelişkisini, üretim araçları özel mülkiyetini, üretim sürecinde ortaya çıkan artı-değer, artı-emek sömürü biçimini çözümlerken ücretli işçiyle beliren kapitalist toplumun burjuvazi ve proletarya sınıfı olarak konumlandığını ortaya koydu. Marks, buradan hareketle kapitalizmin temel toplumsal çelişkisinin emek-sermaye olduğunu bilimsel olarak kanıtlamış ve bu çelişkinin, kapitalist toplumsal sistemin belli bir aşamasında sınıf bilinçli proletaryanın öncülüğünde baskısız, sömürsüz, özgürlükçü, sınıfsız ve eşitlikçi sosyalist devrimle sonra ereceğini kuramlaştırmıştır.

Marks, Kapital'i kaleme almadan önce Engels'le birlikte yazdığı "Komünist Manifesto'da" sınıf mücadelesini temellendirdi. Manifestoyla dünyanın bütün ezilen halklarını ve işçilerini kapitalizme karşı sosyalizmi inşa etmeye çağırdı. Marks'a göre bugüne kadarki bütün toplumların tarihi, sınıf mücadeleleri tarihidir.

“Özgür insan ile köle, patrisyen ile plep, senyör ile serf, lonca ustası ile kalfa... Kısacası ezen ile ezilen sürekli karşı karşıya gelmiş, her seferinde ya bütün toplumun devrimci bir dönüşüme uğramasıyla ya da çatışan sınıfların birlikte çöküşüyle sonuçlanan kimi zaman açığa çıkan kesintisiz bir mücadele içinde olmuştur.”

Feodalizm can çekişirken, yeni gelişen kapitalist burjuva toplumu kendisinden önce var olan sınıfsal çelişkileri sonlandırdığı gibi daha da derinleştirdi. Böylece toplum, burjuvazi ve proletarya olarak iki karşıta bölündü.

Kapitalizmle birlikte ihtiyaçlar arttı. Farklı meslek dalları ortaya çıktı. Manüfaktür, imalat, üretim çoğalan, çeşitlenen ihtiyacı karşılayamadı. Bu durumda ortaya çıkan buhar makinesi üretimde yeni bir çığır açarak sanayi devrimine yol açtı. Sanayi devrimiyle gelişen ve yoğunlaşan fabrika üretimi Orta Çağ'ın tüm sınıf ve üretim araçlarını tasfiye ederek, modern burjuvazi, emeğini özgürce pazarlayan işçi sınıfını tarih sahnesine çıkardı. Burjuvazi, süreçle sömürüyü yaygınlaştırarak dünya pazarını ele geçirdi. Böylece ulusal pazarlar önemini yitirdi, uluslararası, çok uluslu şirketler kuruldu.

Marks'a göre, burjuvazinin kendisi de uzun bir gelişme sürecinin, üretim ve değişim biçimlerinde meydana gelen bir dizi devrimin ürünüdür. Bu bağlamda, gerek sınıflı köleci, gerek feodal, gerekse kapitalist toplumda ortaya çıkan siyasal, sosyal ve iktisadi pratikler burjuvazinin gelişmesine hizmet etmiş, denk düşmüştür. Yerelde ulusal pazarı ele geçiren burjuvazi, burjuva demokratik devrimlerle krallıkları, feodal toprak beylerini, mutlak monarşileri devirerek iktidara gelmiştir. Demek ki burjuvazi gelişim sürecinde devrimci bir rol oynamıştır. Ne var ki, burjuva demokratik devrimlerle iktidara gelen burjuvazi, süreç içerisinde

devrimci iç dinamiklerini yitirerekgerici karşı-devrimci bir karaktere büründü.

Burjuvazi, iktidarı ele geçirdiği her alanda kendi üretim-güçleri ve üretim ilişkileriyle kapitalist üretim biçimini etkin hâle getirdi. Hâkim kıldığı değişim-değeriyle üretimin kâra dönüşmesini sağlayarak, gelişme farkına dayalı bireysel mülkiyet özgürlüğünü, toplumun diğer tüm özgürlüklerinin yerine geçirdi.

Burjuvazi, kapitalist üretim biçimini, üretim araçları ve üretim ilişkilerini geliştirirken bunu, tüm toplumsal gericiliği öteleyerek, yeni toplumu devrimcileştirerek kurmuştur. Çünkü Orta Çağ'ın üretim biçimini dönüştürmeden var olması olanaksızdı. Değişim-değeriyle şekillenen toplumsal ilişkiler, emeğini özgürce pazarlayan emekçi, modern fabrika üretim araçları, meta üretimi, artı-değer sömürü biçimi, burjuvazi döneminin ayırt edici özellikleridir.

Burjuvazi, hâkimiyet kurduğu her yerde üretim araçlarını, üretimi, nüfusu ve siyasi yönetimi merkezileştirdi. Sermayeyi ve mülkiyeti az elde topladı. İnsanları tek bir ulusta bütünleştirdi. O hâlde ulus-devlet tamamen kapitalist burjuvazinin özel koşullarının ürünüdür. Ortaya çıktığı koşullar sonlanınca ulus-devlet de sönmülenecektir. Feodal toplumun üretici güçleri, üretim ve değişim araçlarıyla toprak mülkiyet ilişkileri yeni üretici güçlerin gelişmesine olanak vermeyince zorunlu olarak kapitalizme dönüştü. Böylece kapalı feodal ekonominin yerini özel mülkiyetin belirlediği serbest rekabet aldı.

Kapitalizm, daha fazla üretim, daha fazla tüketim, daha fazla uygarlık, daha fazla yenilik, ama aynı zamanda daha fazla bunalım demektir. Bu sistemde planlama olmadığı için üretim, birikim ve tüketim aynı dengede değildir. Bu bağlamda kapitalizm, bir nevi sürekli bunalımlar sistemidir. Nasıl ki, tarihî gelişim sürecinin belli bir aşamasında komünal toplum köleci, köleci top-

lum, feodal ve feodal toplum da kapitalizme dönüşmüşse aynı biçimde kapitalizm, bağrında taşıdığı çok yönlü karmaşık çelişkiler sonunda dönüşüme uğrayacaktır.

Kapitalizm, burjuvazi ve proletarya olmak üzere iki karşıt sınıftan oluşmuştur. Emek-sermaye, bir yanda birbirinin varlık koşuluken öbür yanda birbirini yok etmeye yöneliktir. Bu temel toplumsal çelişki kapitalizmin dönüşümüne hizmet eder. Marks'a göre, burjuvazi demokratik devrimlerle feodalizmin ekonomik ve siyasal temelini sarsarken kullandığı araçlar bu sefer proletarya tarafından kendisine yönelmiştir.

Proletarya sınıfı da çeşitli gelişim-değişim aşamalarından geçerek oluşmuştur. Sermaye gelişip yoğunlaştıkça proletarya da buna bağlı olarak sayıca artmıştır. Kapitalizmin uluslararasılaşması, daha çok fabrikalaştığı dönemde proletarya çeşitli katman ve tabakalarla ezici çoğunluğa ulaşmıştır.

“Proletaryanın burjuvaziye karşı geliştirdiği sınıfsal-siyasal mücadelesi bir toplum boyunca devam eder. Bireysel başlayan hareketlilik önce bölgesel, sonra ulusal alanda kitleselleşir. Demokratik devrimle hâkimiyeti ele geçiren burjuvazi, toplumsal gelişimi devrimci dönüşümle sağlarken kendisini âdeta bir savaştan içinde bulur. Önce kendi aralarında, sonra aristokraziyle, sonra diğer ülkelerin burjuvazisiyle giriştiği rekabet savaşı en sonunda emek-sermaye cephesinde proletaryayla giriştiği devrimci sosyalist savaş. Bu ilişkilerin yarattığı çelişkiler yumağında burjuvazi yorgun ve bitkin düşer, ardında oluşan devresel krizler ise burjuvaziyi büsbütün bitirir. Bu durumda burjuvazinin bazı kesimleri proletaryanın saflarına katılır.”

Proletarya modern sanayinin, sermaye ise emek-gücünün ürünüdür. Küçük burjuva, küçük sanayici, küçük tüccar, zanaatkar ve az topraklı köylülük, orta sınıfı oluşturan bu kesimler burjuvaziye karşı devrimci duruş sergileyemezler. Marks'a göre,